

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ภูมิปัญญาเป็นความรู้ความเข้าใจ และการประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อของแต่ละชุมชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับการถ่ายทอดมาอย่างยาวนาน ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางความรู้ ประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นสิ่งซึ่งชุมชน และกลุ่มชนสร้างขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น เพื่อการดำรงชีวิตต่อธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ของกลุ่มชน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความภูมิใจในตัวตน และความรู้สึกลึกซึ้งเนื่องก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อหรือประสบการณ์ของท้องถิ่นมีการสืบทอดหลากหลายกระบวนการ ทั้งการถ่ายทอดโดยตรงระหว่างครูกับศิษย์ และการถ่ายทอดกันภายในครอบครัวจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน ซึ่งยังไม่มีระบบแบบแผนการเรียนการสอนที่แน่นอน มีความหลากหลาย และมีความเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไปตามแต่ละสังคม วัฒนธรรม และกลุ่มชาติพันธุ์ ภูมิปัญญาในรูปแบบต่าง ๆ ของชุมชน ไม่ว่าจะป็นวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต สิ่งเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญ และเป็นสิ่งล้ำค่าที่ควรที่จะเก็บรวบรวม อนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมให้อยู่คู่กับชุมชน เพื่อเป็นมรดกต่อลูกหลานในการสืบทอดองค์ความรู้ต่อไป

ชาวม้ง เดิมอาศัยอยู่ในประเทศจีน ต่อมาชาวจีนเข้ามาปราบปราม เป็นเหตุให้อพยพลงมาถึงตอนใต้ของจีน และเขตอินโดจีน ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และตอนเหนือของประเทศไทย ประมาณ พ.ศ. 2400 โดยมีสองกลุ่ม ได้แก่ ม้งน้ำเงิน และม้งขาว ในประเทศไทยมีการตั้งถิ่นฐานในหลายจังหวัดทางภาคเหนือ ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามภูเขาสูง หรือที่ราบเชิงเขา ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย พะเยา น่าน เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน แพร่ ลำปาง เลย กำแพงเพชร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย และตาก ชาวม้งมีภาษาม้งเป็นของตนเองซึ่งจัดอยู่ในสาขาเมี้ยว – เย้า ของตระกูลจีน-ทิเบตไม่มีภาษาเขียนแต่ยืมตัวอักษรภาษาโรมันมาใช้ ชาวม้งไม่มีภาษาที่แน่นอน ส่วนใหญ่มักจะได้รับภาษาอื่นมาใช้พูดกัน เช่น ภาษาจีนยูนนาน ภาษาลาว ภาษาไทยภาคเหนือ เป็นต้น ซึ่งชาวม้งทั้ง 3 เผ่าพูดภาษาคคล้าย ๆ กัน คือ มีรากศัพท์ และไวยากรณ์ที่เหมือนกัน แต่การออกเสียงหรือสำเนียงจะแตกต่างกันเล็กน้อย ชาวม้งสามารถใช้ภาษาเผ่าของตนเอง พูดคุยกับม้งเผ่าอื่นเข้าใจได้เป็นอย่างดี แต่ชาวม้งไม่มีภาษาเขียนหรือตัวหนังสือ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันชาวม้งได้เขียน และอ่านหนังสือภาษาม้ง โดยการใช้ตัวอักษรหนังสือละติน (Hmong RPA) เรื่องราวความเป็นมาต่าง ๆ ของม้ง จึงอาศัยวิธีการจำและเล่าสืบทอดกันมาเพียงเท่านั้น

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้เกิดการสูญเสียรากฐานทางภูมิปัญญาอันมีมาแต่ดั้งเดิมของชาวม้ง ดังที่ ธงชัย สารกุล (2538: 13) กล่าวว่าภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์และการเรียนรู้มายาวนาน องค์ความรู้ต่าง ๆ จะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกด้านทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม ระบบการผลิต และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยหมายถึงเรื่องของการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์และการฟื้นฟู ดังนั้นเมื่อชุมชนได้สูญเสียรากฐานทางภูมิปัญญา ย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต

การดำรงชีวิต ระบบการผลิต ตลอดจนวัฒนธรรมชุมชนในเรื่องของ ความเชื่อ ประเพณี โครงสร้างทางสังคม นำไปสู่การสูญเสียซึ่งการพึ่งตนเองทางภูมิปัญญา ทำให้ชุมชนไม่สามารถศึกษาถึงรากเหง้าของภูมิปัญญาหรือระบบคิดที่ชุมชนมีต่อชนเผ่าอันมีมาแต่โบราณกาล เพื่อจะได้เห็นถึงภูมิปัญญา ประเพณี พิธีกรรม วิถีชีวิต การอนุรักษ์ และการส่งเสริมฟื้นฟูความหลากหลายของวิธีการต่าง ๆ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ของตนได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาที่ชาวม้งได้สร้างสรรค์สืบต่อมาอย่างยาวนาน และยึดถือประเพณีปฏิบัติตามจะถูกละเลย หรือภูมิปัญญาของชาวม้งถูกแทนที่ด้วยความรู้สมัยใหม่ จนทำให้ลูกหลานของชาวม้งเสื่อมความเชื่อถือศรัทธา นั้นย่อมหมายถึงชุมชนจะขาดภูมิคุ้มกัน ในที่สุดก็สูญเสียความเป็นตัวตนและเผ่าพันธุ์ไปด้วย ขาดความเข้าใจในรากฐานภูมิปัญญาเดิมของชนเผ่าไป ดังนั้นโครงการนี้ จึงต้องการที่จะศึกษาภูมิปัญญา ประเพณี พิธีกรรม รวมถึงกระบวนการสืบต่อภูมิปัญญาของชาวม้ง โดยการเก็บในระบบฐานข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์ เผยแพร่ ส่งเสริมและปรับใช้ภูมิปัญญาชาวม้ง ให้คงอยู่และสามารถพัฒนาผสมผสานกับความรู้ใหม่ อันจะช่วยส่งเสริมศักยภาพในการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ภูมิปัญญาชาวม้งในชุมชน ให้มีความสามารถในการปรับตัวอยู่บนรากฐานทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสมและสามารถเผยแพร่ภูมิปัญญาชาวม้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมชาวม้ง
- 1.2.2 เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมชาวม้ง

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

- 1.3.1 ขอบเขตเนื้อหา
จัดทำระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาชาวม้ง
- 1.3.2 ขอบเขตพื้นที่
พื้นที่บ้านขุนกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
- 1.3.3 ขอบเขตเวลา
ระยะเวลา 12 เดือน
- 1.3.4 ขอบเขตประชากร
ประชากรผู้สูงอายุ ผู้นำในพิธีกรรม ประชาชนชาวม้ง ในพื้นที่บ้านขุนกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

ระบบฐานข้อมูล หมายถึง ระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาชาวม้งในพื้นที่บ้านขุนกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

1.5 ประโยชน์

- 1.5.1 ได้ระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาภูมิปัญญาชาวม้ง
- 1.5.2 ได้รับทราบภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมชาวม้ง
- 1.5.3 ได้รับทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมชาวม้ง
- 1.5.4 เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมชาวม้ง
- 1.5.5 เพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมชาวม้งให้เป็นที่แพร่หลาย

